

Gevangen in taal

Gevangen in taal

Het belang van logopedie voor het jeugdstrafrecht

Mai Fleetwood Bird

Omslagontwerp: Nick van Silfhout, Den Haag
Opmaak binnenwerk: Textcetera, Den Haag

© 2025 Mai Fleetwood Bird | WJS uitgevers

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige ander manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

ISBN 978-94-93458-09-3
NUR 820

wjs-uitgevers.nl

Inhoud

1	Inleiding	9
1.1	Inleiding	9
1.2	Logopedie en forensische logopedie	10
1.2.1	Logopedie	10
1.2.2	Forensische logopedie	13
1.3	Aanleiding en relevantie van het onderzoek	18
1.4	Hypothese en onderzoeksvragen	21
1.5	Structuur en plan van aanpak	22
2	Spraak-, taal- en communicatiebehoeften van jeugdigen en de relatie met delinquent gedrag	25
2.1	Inleiding	25
2.2	Taalstoornissen: oorzaken, terminologie en taal als criminogene factor	27
2.2.1	Taalverwerving en taalstoornissen	27
2.2.2	Terminologie taalstoornissen	30
2.2.3	Perfect storm en compounding risk model	32
2.2.4	Taalstoornissen als criminogene factor	34
2.2.5	Ernst taalstoornis en ernst delict	36
2.3	Comorbiditeiten	37
2.3.1	Mentale gezondheid	37
2.3.2	Laaggeletterdheid	39
2.3.3	Foetaal Alcohol Spectrum Disorder	40
2.3.4	Traumatisch hersenletsel	41
2.3.5	Alexithymie	43
2.4	Jeugdige verdachten en hun achtergrondkenmerken	43
2.4.1	Leeftijd	44
2.4.2	Geslacht	45
2.4.3	Etniciteit – taalachtergrond	46
2.4.4	Sociaaleconomische status	48
2.4.5	Drugsgebruik	49
2.5	Knelpunten in het jeugdstrafrecht	50
2.5.1	Het recht om te zwijgen	50
2.5.2	Begrijpen jargon	53
2.5.3	Het nemen van beslissingen	54
2.5.4	Herstelrecht – slachtoffer-dadergesprekken	55
2.5.5	Interventies en educatie	56

2.5.6	Narratieve vaardigheden	58
2.5.7	Taalvaardigheden en recidive	61
2.6	Conclusie	61
3	Spraak-, taal- en communicatiebehoeften in een justitiële jeugd- inrichting in Nederland	65
3.1	Inleiding	65
3.2	Achtergrond	67
3.2.1	Taaldomeinen	67
3.2.2	Taalgedrag	69
3.2.3	Executieve functies	70
3.3	Studie 1: de Clinical Evaluation of Language Fundamentals 4 ^{nl}	71
3.3.1	Methode	71
3.3.1.1	Locatie, ethische overwegingen en deelnemers	73
3.3.1.2	Procedure	76
3.3.1.3	Analyse	77
3.3.1.4	Voorbeelden	78
3.3.2	Resultaten CELF-4 ^{nl}	79
3.3.2.1	Kernscores	80
3.3.2.2	Expressieve Taalindex	81
3.3.2.3	Werkgeheugen Index	83
3.3.3	Logopedische diagnose van een van de jongeren	85
3.4	Studie 2 Vragenlijst Communicatie	88
3.4.1	Methode	88
3.4.1.1	Deelnemers	89
3.4.1.2	Procedure	89
3.4.1.3	Analyse	90
3.4.2	Resultaten Vragenlijst Communicatie	90
3.5	Discussie	93
3.6	Conclusie	95
4	Effectieve participatie in het jeugdstrafrecht en de rol van spraak-, taal- en communicatiebehoeften	97
4.1	Inleiding	97
4.2	Navigeren door het strafproces met een taalprobleem	98
4.3	Internationale en Europese verdragen en regels	102
4.3.1	Het Verdrag inzake de Rechten van het Kind	103
4.3.1.1	Richtlijnen General Comments	104
4.3.2	Het VN-Gehandicaptenverdrag	108
4.3.3	Europese richtlijnen – implementatie in nationale regelgeving	110
4.4	De Nederlandse regelgeving en -praktijk	117
4.4.1	Recht op informatie	117
4.4.2	Recht op audiovisuele registratie van verhoren	117
4.4.3	Recht op rechtsbijstand	119
4.4.4	Regels tijdens het verhoor	120

4.4.5	Derden bij het strafproces	121
4.4.6	De terechtzitting	124
4.5	Conclusie	126
5	Spraak-, taal- en communicatiebehoeften: de raadsman en de jeugdige verdachte	131
5.1	Inleiding	131
5.2	Signalering van spraak-, taal en communicatiebehoeften	134
5.3	Semigestructureerde interviews met jeugdrechtsadvocaten	141
5.3.1	Methode	141
5.3.2	Locatie, deelnemers en ethische overwegingen	143
5.4	Resultaten	144
5.4.1	Jeugdrechtsadvocaten over het verhoor	144
5.4.2	Jeugdrechtsadvocaten over taalstoornissen en taalproblemen	146
5.4.3	Jeugdrechtsadvocaten over verhoorstijlen en -technieken	150
5.4.4	Tussenconclusie	156
5.5	Faciliteren van communicatie	158
5.6	Conclusie	163
6	Spraak-, taal- en communicatiebehoeften: het verhoor van jeugdige verdachten in Nederland	167
6.1	Inleiding	167
6.2	Methode	169
6.2.1	Inleiding en verantwoording onderzoeksmethode	169
6.2.2	Ethische overwegingen	171
6.2.3	Beperkingen	171
6.3	Deel I Kenmerken verhoren	173
6.3.1	Selectie van verhoren	173
6.3.2	Omvang en duur verhoren	175
6.3.3	Deelnemers	175
6.3.3.1	Deelnemers – verdachten	175
6.3.3.2	Deelnemers – verhoorders, advocaten en ouders	176
6.3.3.3	Deelnemers – verhoren met en zonder advocaat	176
6.3.4	Strafbare feiten – uitingen – zwijgrecht	177
6.3.4.1	Strafbare feiten	177
6.3.4.2	Uitingen	177
6.3.4.3	Uitingen – verhoren zonder advocaat	179
6.3.4.4	Uitingen – zwijgrecht	180
6.4	Deel II Taalproblemen verdachte	180
6.4.1	Gebrekkige narratieve vaardigheden	181
6.4.2	Gebrekkige zinsbouw en woordvorming	183
6.4.3	Woordvindingsproblemen	185
6.4.4	Taalbegrippproblemen	187
6.4.5	‘Niet begrijpen’ tijdens het verhoor	190
6.4.6	Verhoren zonder advocaat	193

6.5	Deel III Kwantitatieve analyse – Onderbrekingen van het verhoor	194
6.5.1	Pauze	194
6.5.2	Time-out	195
6.6	Deel III Kwantitatieve analyse – Verstaanbaarheid	197
6.7	Deel III Kwantitatieve analyse – De introductiefase	198
6.7.1	Kwantitatieve analyse introductiefase	201
6.7.2	Verhoren zonder advocaat	203
6.8	Deel III Kwantitatieve analyse – Wijzen op rechten	203
6.8.1	Inleiding	203
6.8.2	Kwantitatieve analyse wijzen op rechten	206
	Audiovisuele verhoren	206
6.8.3	Verhoren zonder advocaat	209
6.9	Deel IV – Kwalitatieve analyse	210
6.9.1	Inleiding – meten van kwaliteit	210
6.9.2	Kwaliteit van de introductiefase	218
6.9.3	Kwaliteit – Wijzen op rechten	222
6.10	Deel IV – Kwalitatieve analyse – Tijdgerelateerde vragen en mededelingen	226
6.10.1	Inleiding	226
6.10.2	Kwaliteit van de tijdgerelateerde vragen en mededelingen	230
6.10.3	Antwoorden van de verdachte op tijdgerelateerde vragen	233
6.11	Deel IV – Kwalitatieve analyse – overige uitingen verhoorder	239
6.12	Deel IV – Kwalitatieve analyse – uitingen advocaat	246
6.13	Deel V – Social pressure en social support	248
6.14	Samenvatting en conclusie	253
7	Conclusies en aanbevelingen	261
7.1	Conclusies	261
7.2	Aanbevelingen naar aanleiding van het onderzoek	271
7.2.1	Scholing	271
7.2.2	Procedure en regelgeving	276
7.2.3	Aanbevelingen voor verder onderzoek	278
7.3	Slotwoord	280
	Bibliografie	321
	Samenvatting	341

1 Inleiding

1.1 Inleiding

(...) 'The limits of my language mean the limits of my world.'

Ludwig Wittgenstein.¹

Met deze uitspraak doelde de filosoof Wittgenstein op de grenzen van iemands wereld, die worden beschreven op basis van de diepte en de kwaliteit van de taal van een volwassene. Hoe meer taal men tot zijn beschikking heeft, des te ruimer de grenzen zijn. Daarmee beïnvloedt taal onze kennis. Dit komt bijvoorbeeld tot uiting wanneer we een nieuwe taal of jargon leren. Een andere taal en nieuwe woorden leren verruimt niet alleen je 'grenzen', het geeft je ook veel meer mogelijkheden en perspectieven op de wereld.

Maar wat nu als er een probleem is met die 'eerste' taal of 'andere' taal, of als we de woorden en zinnen niet begrijpen?

Wat nu als een kind of jeugdige opgroeit met een taalontwikkelingsstoornis of een taalprobleem? Wat betekent dat dan voor de grenzen van zijn of haar wereld?

En wat nu als deze jeugdige met taalproblemen in aanraking komt met het strafrecht? Dat is waarschijnlijk hét belangrijkste moment in zijn jonge leven waarop taal *onmisbaar* is om te kunnen navigeren door het strafproces.² Hét moment waarop de jeugdige een adequaat taalvermogen meer dan ooit nodig heeft om effectief te participeren. Hét moment waarop hij tegen zijn grenzen aan kan lopen. Deze dissertatie richt zich op deze groep jeugdigen. Jeugdigen met spraak-, taal- en communicatiebehoeften die participeren in het strafrecht.³

Jongeren met spraak-, taal- en communicatieproblemen worden in Nederland na signalering ervan bijgestaan door een logopedist. Dit onderzoek bevindt zich op het raakvlak van de logopedie en het jeugdstrafrecht, ook wel de *forensische logopedie*.⁴

1 Wittgenstein 2022, p. 204-205.

2 Waar 'hij' of 'zijn' staat wordt ook 'zij' of 'haar' bedoeld, tenzij anders vermeld.

3 Naar spraak-, taal- en communicatiebehoeften wordt in deze dissertatie ook verkort verwezen: STCB.

4 Het begrip forensische logopedie wordt verderop in dit hoofdstuk uitgelegd.

Logopedie is het kader waarin de forensische logopedie geplaatst kan worden. Voor de meeste (strafrecht)juristen is logopedie een onbekend terrein. In dit eerste hoofdstuk wordt logopedie nader gedefinieerd en gekarakteriseerd (paragraaf 1.2) om de achtergrond van dit onderzoek te schetsen. De aanleiding en relevantie van het onderzoek worden beschreven in paragraaf 1.3. Uit deze beschrijving komen de hypothese en onderzoeksvragen van deze dissertatie naar voren, deze worden in paragraaf 1.4 besproken. De structuur en opzet van dit boek worden ten slotte geschetst in paragraaf 1.5.

1.2 Logopedie en forensische logopedie

1.2.1 Logopedie

Logopedie is het paramedische vakgebied dat zich richt op het diagnosticeren en behandelen van klachten op het gebied van *stem, spraak, taal, gehoor* en *slikken*. Logopedie is een specialisme gericht op het ontwikkelen, herstellen en onderhouden van de persoonlijke communicatie in al haar facetten en de verwerking van eten en drinken. Logopedisten houden zich daarnaast bezig met voorlichting, preventie en onderzoek. Logopedie is gespecialiseerde gezondheidszorg of paramedische zorg.

Logopedisten behandelen problemen en aandoeningen bij mensen van alle leeftijden op het gebied van *stem, spraak, taal en gehoor* en *slikken*. Problemen met *praten* (spraak) treden onder andere op bij multiple sclerose, na een beroerte of cerebro vasculair accident (CVA), aangezichtsverlamming, ziekte van Parkinson, afwijkende mondgewoonten, dysarthrie, nasaliteitsstoornissen, slissen en lispelen, spraakapraxie, verbale ontwikkelingsdyspraxie, vertraagde spraakontwikkeling, stotteren en broddelen. Problemen met de *stem* kunnen optreden bij astma, chronic obstructive pulmonary disease (COPD), genderdysfonie, hyperventilatie, stemklachten, stembandverlamming, stemproblemen bij kanker. Problemen op het gebied van *taal* kunnen ontstaan bij afasie, autisme spectrum stoornis (ASS), dyslexie, lichamelijke en verstandelijke ontwikkelingsachterstand, dementie en taalontwikkelingsstoornissen (TOS). Logopedisten bieden ondersteuning bij problemen met het *gehoor* die ontstaan door slechthorendheid en bieden revalidatie na implantatie van een cochleair implantaat. Aandoeningen op het gebied van *slikken* zijn eet- en drinkproblemen bij dementie, eet- en drinkstoornissen bij kinderen en slikstoornissen bij volwassenen die ontstaan door veranderingen in de mond, keel of het strottenhoofd.⁵

Logopedisten zijn werkzaam in verschillende sectoren van de zorg en het onderwijs. Een logopedist kan werkzaam zijn in het speciaal (basis)onderwijs, centra voor jeugd en gezin, logopediepraktijken (eerstelijns vrijgevestigde praktijken), op verschillende afdelingen in ziekenhuizen, verpleeg- en verzorgingshuizen,

5 Zie voor een uitleg van de aandoeningen: <https://www.logopedie.nl/kennis/aandoeningen/>. Geraadpleegd 27 maart 2023.

revalidatiecentra, audiologische centra, instellingen voor (verstandelijk)gehandicaptenzorg en instellingen in de geestelijke gezondheidszorg en de jeugdzorg (medische kinderdagverblijven).⁶ Logopedisten zijn in Nederland niet werkzaam in de strafrechtelijke keten.

In 2019 waren er 9646 logopedisten werkzaam in Nederland.⁷ Sinds 2017 is er een toename in het aantal praktijken, patiënten en behandelingen te zien.^{8,9} In 2022 waren er 1871 praktijken in Nederland.¹⁰ In 2021 was 57% van de patiënten man. De grootste groep patiënten betreft jonge kinderen: 43% is tussen de vier en zeven jaar oud en 5,4% was tussen de dertien en negentien jaar oud. Ruim 90% van de geregistreerde verrichtingen in 2021 betreft een individuele zitting reguliere logopedie.¹¹ De meest voorkomende diagnoses bij de logopedist zijn taalontwikkelingsstoornissen (34%) en articulatiestoornissen (18,9%). Bij 65% van de patiënten werd het behandeldoel bereikt.¹² De top drie van meest voorkomende diagnose in 2021 bij jeugdigen tussen de dertien en negentien jaar oud is afwijkend monddrag (41,6),¹³ gevolgd door een taalontwikkelingsstoornis (18 %) en een articulatiestoornis (11,1%).^{14,15}

Juridisch kader logopedie in Nederland

De logopedie in Nederland is gereguleerd door middel van wetgeving. De belangrijkste wetten zijn de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg (Wet BIG), de Wet kwaliteit, klachten en geschillen zorg (Wkkgz) en de Zorgverzekeringswet (Zvw). Daarnaast is de logopedie gereguleerd door lagere regelgeving zoals algemene maatregelen van bestuur (AMvB's). De belangrijkste wetten en regels voor de logopedie worden hieronder besproken.

In de Wet BIG is de titelbescherming voor de logopedist geregeld. Het stelsel van de titelbescherming geeft de patiënt of consument de waarborg dat alleen

6 Zie www.logopedie.nl en www.nvlf.nl. Geraadpleegd 27 maart 2023.

7 <https://www.nji.nl/cijfers/logopedie>. Geraadpleegd 27 februari 2024.

8 NzA kerncijfers logopedie: <https://www.nza.nl/zorgsectoren/paramedische-zorg/kerncijfers-paramedische-zorg/kerncijfers-logopedie>. Geraadpleegd 27 februari 2024.

9 Omdat logopedie gezondheidszorg betreft, wordt meestal gesproken over *patiënten* in plaats van cliënten.

10 <https://www.nza.nl/zorgsectoren/paramedische-zorg/kerncijfers-paramedische-zorg/kerncijfers-logopedie>. Geraadpleegd 27 februari 2024.

11 Een individuele zitting logopedie is een een-op-eenbehandeling bij een logopedist. Deze kwalificatie hangt samen met de prestatiecodes waarmee de behandelingen worden gedeclareerd bij de zorgverzekeraar. Naast individuele, reguliere behandelingen kan een logopedist ook groepsbehandelingen, stottertherapie, ouderbegeleiding of bijvoorbeeld afasietherapie geven. Bij elke prestatie hoort een andere code en tarief. Zie Kampshoff & Meijer 2023.

12 Kampshoff & Meijer 2023.

13 Afwijkende mondgewoonten of monddrag zijn gewoontehandelingen of bewegingen die negatief zijn voor de gebitsstand, het spreken, het gehoor en de gezondheid. Habitueel mondademen (de gewoonte om in rust de lippen niet te sluiten, waarbij er niet door de neus wordt geademd), afwijkend slikken en kauwen en duim- en vingerzuigen (en spenen) zijn afwijkende mondgewoonten. Afwijkend slikken kan vooruit staande tanden en slissen tot gevolg hebben. Verder vallen foutieve liggewoonten, tonggewoonten en nagelbijten onder afwijkende mondgewoonten. <https://www.logopedie.nl/kennis/afwijkende-mondgewoonten/>. Geraadpleegd op 26 maart 2023.

14 Een articulatiestoornis is bijvoorbeeld slissen of lispelen of het niet (goed) kunnen uitspreken van de letter /r/.

15 Kampshoff & Meijer 2023.

beroepsbeoefenaren die deskundig worden geacht op een bepaald terrein van de gezondheidszorg een wettelijk erkende titel mogen voeren. Voor alle in of bij de wet geregelde beroepen zijn de opleidingseisen en het deskundigheidsgebied vastgesteld. Door het voeren van de titel is het voor iedereen duidelijk dat de beroepsbeoefenaar deskundig is op een bepaald terrein.¹⁶

De Wet BIG onderscheidt ‘artikel 3-beroepen’ en ‘artikel 34-beroepen’. Onder artikel 34-beroepen vallen onder andere diëtisten, ergotherapeuten en de logopedisten. In tegenstelling tot de artikel 3-beroepen geldt voor deze beroepsbeoefenaren geen verplichting tot registratie in het BIG-register en zijn ze ook niet onderworpen aan het wettelijk tuchtrecht.¹⁷

Op grond van artikel 34 Wet BIG is bij Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) het opleidings- en deskundigheidsgebied van de logopedist vastgelegd. Alleen de logopedisten die voldoen aan de door de wet gestelde opleidingseisen, dus hun diploma hebben behaald aan een erkende opleiding logopedie, mogen zich logopedist noemen. De opleidingstitel van het specialisme is daarmee wettelijk beschermd. De vereisten voor deze opleidingstitelbescherming, de opleidings- en deskundigheidsvereisten staan in specifieke regelgeving.¹⁸

Logopedisten hebben op grond van de Wet BIG een beroepsgeheim en de patiënten hebben alle rechten die voortvloeien uit de Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst (Wgbo). Op grond van de Wkkgz moeten logopedisten goede zorg verlenen en beschikken over een klachtenregeling, een klachtenfunctionaris en aangesloten zijn bij een geschilleninstantie.¹⁹

De financiering van de logopedie is van belang. Hoe lager de kosten zijn, des te toegankelijker de logopedie is voor de mensen die deze nodig hebben. Logopedie komt in aanmerking voor vergoeding vanuit het basispakket van de Zvw. Voor een vergoeding moet de behandeling een geneeskundig doel te hebben. Dit betekent dat de behandeling van de logopedist gericht moet zijn op het herstellen, verbeteren of onderhouden van het functioneren van de organen voor gehoor, stem of spraak, of het noodzakelijke reguleren van de ademhaling voor de stemgeving.²⁰ Niet alle behandelingen worden vergoed, zoals de behandeling van taalontwikkelingsstoornissen in verband met dialect en/of anderstaligheid. De kosten van logopedie vallen onder het eigen risico.²¹ Er zijn ook andere vergoedingsregelingen. Screening op scholen door logopedisten en logopedie als onderdeel van langdurige zorg worden op een andere manier vergoed.²²

16 <https://www.nvlf.nl/kennis/wet-op-de-beroepen-in-de-individuele-gezondheidszorg/>. Geraadpleegd 26 maart 2023.

17 <https://www.bigregister.nl/registratie/nederlands-diploma-registreren/wet--en-regelgeving>. Geraadpleegd 27 maart 2023.

18 Art. 10-13 Besluit diëtist, ergotherapeut, logopedist, mondhygiënist, oefentherapeut, orthoptist en podotherapeut.

19 Klachtenloket paramedici: <https://secure.kwaliteitsregisterparamedici.nl/klp/infoparamedici/default.aspx> en Kwaliteitsregister paramedici: <https://www.kwaliteitsregisterparamedici.nl/>. Beide geraadpleegd 27 maart 2023.

20 De aanspraak voor vergoeding van logopedie wordt beschreven in art. 2.6, lid 1 en 8 Besluit zorgverzekering.

21 <https://www.zorginstituutnederland.nl/Verzekerde+zorg/logopedie-zvw>. Geraadpleegd 27 maart 2023.

22 <https://www.zorginstituutnederland.nl/Verzekerde+zorg/behandeling-wlz>. Geraadpleegd 26 maart 2023.

1.2.2 Forensische logopedie

Forensische logopedie is een relatief jonge wetenschappelijke discipline en is maar in een aantal landen tot ontwikkeling gekomen, zoals het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten en Australië. In Nederland is dat niet het geval en kan men spreken van een blinde vlek. Alvorens in te zoomen op de forensische logopedie is het belangrijk om eerst onderscheid te maken tussen de vele benamingen, disciplines en werkwijzen die er zijn.

What's in a name? Er zijn nogal wat termen met betrekking tot forensische wetenschappen die zich bezighouden met spraak en taal en die kunnen tot verwarring leiden. De Engelse term voor logopedist is ‘speech language *therapist*’ of ‘speech *therapist*’. De term ‘speech language *pathologist*’ of ‘speech *pathologist*’ wordt ook gebruikt. In de praktijk is er in Engelstalige landen *geen* verschil tussen die termen. In Australië wordt de term ‘speech pathologist’ algemeen gebruikt. In het Verenigd Koninkrijk hoor je vaker ‘speech therapist’. In de Verenigde Staten wordt vaak de voorkeur gegeven aan de term ‘speech language pathologist’.²³

In Nederland bestaat er wél een verschil tussen de term ‘logopedist’ en ‘spraaktaalpatholoog’. Dat komt omdat er een verschil is in opleiding. In de meeste andere landen is de opleiding tot logopedist een universitaire opleiding,²⁴ in tegenstelling tot Nederland. Hier is de opleiding logopedie een hbo-opleiding.²⁵ Logopedisten die in Nederland een wetenschappelijke vervolgopleiding willen doen, kunnen klinische gezondheidswetenschappen studeren en op die manier wetenschappelijk onderzoek doen op het gebied van de logopedie.²⁶ In Nederland is er wel een universitaire opleiding taal- en spraakpathologie die taalwetenschappen, neuropsychologie en geneeskunde combineert.²⁷ Spraaktaalpathologen zijn dus géén logopedisten in Nederland, en andersom. Naast de logopedie en spraaktaalpathologie zijn er ook aanverwante forensische (toegepaste) taalwetenschappen (in Nederland en daarbuiten), zoals forensische taalkunde en forensische spraakwetenschap, al dan niet gecombineerd in één opleiding.²⁸ Grofweg begeven de onderzoekers zich in drie gebieden:

- I. Forensisch *taalkundige* (linguïsten) voeren taalanalyses uit op geschreven of opgenomen documenten om misdaden te helpen oplossen. Zij bestuderen dialect, grammatica, zinsbouw, fonetiek en andere taalkundige gebieden om de *authenticiteit vast te stellen* of om te identificeren wie de dader is.

23 <https://www.activespeechpathology.com.au/blog/2021/6/24/whats-in-a-name-speech-pathologist-speech-therapist-speech-language-pathologist/>. Geraadpleegd 27 maart 2023.

24 Voorbeeld in het Verenigd Koninkrijk: <https://www.rcslt.org/speech-and-language-therapy/become-a-speech-and-language-therapist/university-degrees/>. Geraadpleegd 27 maart 2023.

25 Voor zover te achterhalen is Nederland het enige land waar logopedie een hbo-opleiding is. <https://www.opleidinglogopedie.nl/de-opleidingen>. Geraadpleegd 28 maart 2023.

26 <https://www.uu.nl/masters/gezondheidswetenschappen-voor-zorgprofessionals>. Geraadpleegd 19 januari 2024.

27 Zie voorbeeld: <https://www.ru.nl/opleidingen/masters/taal-en-spraakpathologie>. Geraadpleegd 26 maart 2023.

28 Voorbeeld in Nederland: <https://www.universiteitleiden.nl/geesteswetenschappen/leiden-university-centre-for-linguistics/toegepaste-taalkunde/forensische-taalkunde>. Geraadpleegd 26 maart 2023.

- II. Forensische *spraakwetenschappers* houden zich bezig met de toepassing van linguïstiek, fonetiek en akoestiek op juridische onderzoeken en procedures.²⁹ Het vergelijken van sprekers; *forensic speaker comparison* is de meest voorkomende taak bij forensische spraakanalyse. Het gaat om de vergelijking van spraakpatronen om de *authenticiteit vast te stellen* of om te identificeren wie de dader is.³⁰
- III. Forensische *logopedisten* en forensische spraak-taalpathologen hebben meerdere taken. Zij kunnen optreden als *getuige-deskundigen* voor de rechtbank. Zij getuigen over de spraak-, taalproblemen en *logopedische behandelingen* van een dader. Zij geven *advies/training* aan politie en verhoorders en deelnemers aan de rechtbank over hoe zij het best kunnen communiceren met verdachten en daders met taalstoornissen en taalproblemen. Zij kunnen door middel van vroegtijdige opsporing en *behandeling* van spraak-, taal- en communicatieproblemen de verdachte of daders bijstaan. Zowel voor, tijdens als na het strafproces, bijvoorbeeld tijdens detentie. Ook kunnen zij als *tussenpersoon* of intermediair optreden die de communicatie tussen een verdachte en de politie en/of de rechtbank ondersteunt.

Wat betreft de forensische *taalkunde* en forensische *spraakwetenschappen* zijn wetenschappelijke artikelen en online-informatie over de opleidingen te vinden. Deze wetenschappelijke disciplines hebben zich decennialang ontwikkeld in Nederland en daarbuiten. Er is, op bescheiden schaal, wetenschappelijk onderzoek en online informatie beschikbaar over forensische *logopedie*. De zoektocht naar informatie over forensische logopedie levert maar bij een drietal Engelstalige landen resultaten op. De belangrijkste landen in deze context zijn het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten en Australië.

In het Verenigd Koninkrijk bestaat al ruim tien jaar aandacht voor logopedie in de forensische setting.³¹ In het Verenigd Koninkrijk heeft de beroepsvereniging voor logopedisten, de Royal College of Speech and Language Therapists (RCSLT) een aparte website voor logopedie in de justitiële setting met daarop een beschrijving van de logopedische problemen binnen het strafrecht, de rol van de logopedist, een bronnenbank en mogelijkheden voor training.³² Tevens is er openbare informatie beschikbaar voor iedereen die met jeugdige delinquenten werkt om het begrip voor en de communicatie met jongeren te verbeteren.³³

29 Voorbeeld in het Verenigd Koninkrijk: <https://www.york.ac.uk/language/about/forensic-speech-science-explained/>. Geraadpleegd 29 maart 2023.

30 Voorbeeld in Nederland: <https://studiegids.universiteitleiden.nl/courses/101500/forensic-speech-science>. Geraadpleegd 27 maart 2023.

31 McNamara 2012, p. 111–117.

32 <https://www.rcslt.org/speech-and-language-therapy/where-slts-work/justice/#section-5>. Geraadpleegd 26 maart 2023.

33 De Communication Trust heeft 'Sentence Trouble' gepubliceerd, een gids om het begrip van en de communicatie met jeugdigen die te maken hebben met het strafrecht te verbeteren, in het bijzonder die met communicatieproblemen. <https://yjresourcehub.uk/working-with-children/item/808-sentence-trouble-guide-improving-communication-the-communication-trust-november-2020.html>. Geraadpleegd op 28 maart 2023.

In de Verenigde Staten is er minder aandacht voor forensische logopedie dan in het Verenigd Koninkrijk, maar er bestaat wel een specialisatie forensische logopedie. Forensische spraak-taalpathologen worden in Amerika opgeleid tot deskundige-getuigen. Ze kunnen door beide partijen in een civiele zaak of strafzaak worden gevraagd om te getuigen over de feiten van spraak-taalproblemen en behandelingen, evenals over het ontstaan en de prognose in dergelijke gevallen. Ze moeten niet alleen deskundig zijn maar ook in staat zijn om die zaken aan een rechter en jury uit te leggen op een manier die een leek kan begrijpen en die men kan gebruiken als maatstaf voor juridische claims.³⁴

In Australië zijn de forensische logopedisten goed georganiseerd en hebben ze het meest bereikt met betrekking tot forensische logopedie. De Australische vereniging voor logopedisten (Speech Pathology Australia) heeft niet alleen een uitgebreid netwerk van forensisch logopedisten, ze is inmiddels ook een ‘key member of the justice system’. ‘Key member’ wil zeggen dat logopedisten belangrijke medewerkers van justitie zijn en als doel hebben om de gezondheid, het welzijn en de participatie van mensen die met justitie in aanraking komen of dreigen te komen te bevorderen door preventie, vroegtijdige opsporing, beoordeling en behandeling van spraak-, taal-, communicatie- en slikproblemen.³⁵

Samenvattend staat forensische logopedie nog in de kinderschoenen, zeker in vergelijking tot andere forensische disciplines. In Nederland is er zelfs helemaal geen bekendheid met forensische logopedie. De eerdergenoemde blinde vlek wordt zichtbaar doordat er over forensische *logopedie* in Nederland geen enkele informatie te vinden is. Er zijn geen wetenschappelijke artikelen of andere informatie in de vorm van websites te vinden. Er bestaat ook geen (hbo- of wetenschappelijke) opleiding forensische logopedie. Ook bij de beroepsvereniging, de Nederlandse Vereniging voor Logopedie en Foniatrie (NVLF), is geen informatie beschikbaar over deze specialisatie.³⁶ Voor zover bekend zijn er op dit moment geen forensisch logopedisten actief in Nederland. Dit onderzoek beoogt dan ook – samen met de in de aanloop daar naartoe gepresenteerde artikelen – de basis te leggen voor de ontwikkeling van deze specialisatie in Nederland.³⁷

Juridisch kader forensische zorg in Nederland

Forensische logopedie valt onder de forensische zorg. De forensische zorg in Nederland wordt gereguleerd door de Wet forensische zorg (Wfz). Die moet ervoor zorgen dat patiënten op de juiste plek terecht komen en de juiste zorg krijgen.

34 <https://www.speechpathologygraduateprograms.org/forensic-speech-language-pathology/>. Geraadpleegd op 25 maart 2023.

35 https://www.speechpathologyaustralia.org.au/SPAweb/Resources_for_Speech_Pathologists/Speech_Pathology_in_Justice/Speech_Pathology_in_Justice. Geraadpleegd op 28 maart 2023.

36 <https://www.nvlf.nl/>. Geraadpleegd 25 maart 2023.

37 Fleetwood-Bird 2017, p. 748-762; Fleetwood-Bird 2018, p. 72-101 in: Cooper & Hunting 2018.

Deze forensische zorg is vooral gericht op geestelijke gezondheidszorg.³⁸ Logopedie behoort niet tot deze zorg.³⁹

Op dit moment zijn logopedisten nog niet werkzaam in het strafrecht in Nederland. De enige manier waarop zij in contact kunnen komen met jeugdige delinquenten is tijdens de detentie. In het verstrekkingenpakket medische zorg van de Dienst Justitiële Inrichtingen staat dat logopedie tijdens detentie wordt vergoed op voorschrift van een medisch specialist. Er is geen omschrijving van de aandoeningen of stoornissen die hiervoor in aanmerking komen. De enige specifieke omschrijving betreft logopedie als onderdeel van paramedische herstellende zorg na COVID-19. De algemene stelregel met betrekking tot het vergoeden van zorg is: *‘DJI beperkt zich tot de zorg die noodzakelijk is. Een behandeling die uitgesteld kan worden tot na de detentie, voert DJI niet uit.’* Logopedische behandeling van taalstoornissen en taalproblemen zal waarschijnlijk om die reden niet, of niet snel, plaatsvinden.⁴⁰

Navigeren door het strafproces

Forensisch logopedisten kunnen jeugdigen met spraak-, taal- en communicatiebehoeften die moeten navigeren door het strafproces, ondersteunen en begeleiden. Wanneer kunnen jeugdigen deze ondersteuning het best gebruiken?

Een jeugdige die in aanraking komt met het strafrecht kan verschillende benamingen hebben. De ene keer is het een jeugdige verdachte, een jeugdige veroordeelde, geïnterneerde of delinquent en afhankelijk van de leeftijd worden jongeren de ene keer aangesproken als kind, minor, jeugdige of adolescent. Termen als jeugdige delinquent worden zoveel mogelijk weggelaten in deze dissertatie omdat een dergelijke term stigmatiserend kan werken. De meest neutrale, algemene term is ‘een jeugdige die in aanraking komt met het strafrecht’ maar gezien de omvang van de term is dat niet altijd haalbaar gebleken.

In Nederland zijn er verschillende momenten waarop een jeugdige verdachte zijn verhaal kan doen. Een jeugdige krijgt te maken met verschillende gesprekspartners: de politieambtenaren die een verhoor afnemen, de hulpofficier van justitie, de officier van justitie, de rechter-commissaris, de advocaat, de raadswerkers van de Raad van de Kinderbescherming, de jeugdreclasserders, de rechter, de begeleiders en groepsleiders in een justitiële jeugdinrichting, de reclasseringsambtenaar, et cetera. De eerste keer dat een jeugdige zijn verhaal kan doen, is tijdens het verhoor door de politie en vervolgens is een belangrijk moment het verhoor door de rechter in de rechtszaal. De jeugdigen worden tijdens het verhoor ondervraagd door een persoon die bewijsmateriaal verzamelt als onderdeel van een

³⁸ <https://www.forensischezorg.nl/beleid/juridisch-kader>. Geraadpleegd 28 maart 2023.

³⁹ Art. 1.1 lid 2 Wvz: ‘Onder forensische zorg wordt verstaan zorg, die wordt verleend aan een justitiabele met een psychiatrische aandoening of beperking, verslaving daaronder begrepen, of een verstandelijke handicap, en die al dan niet als een voorwaarde, onderdeel uitmaakt van een straf of een maatregel, of van de ten uitvoerlegging van een straf of maatregel, of als voorwaarde onderdeel uitmaakt van een sepot, een schorsing van de voorlopige hechtenis, of een gratieverlening op grond van de Gratiwet, dan wel onderdeel uitmaakt van een strafbeschikking waarbij een gedragsmaatregel wordt opgelegd.’

⁴⁰ 2022 Vademecum, *Verstrekkingenpakket medische zorg van de Dienst Justitiële Inrichtingen*, Ministerie van Justitie en Veiligheid. file:///C:/Users/59385kfl/Downloads/vademecum_2022_v3_def_o.pdf. Geraadpleegd 26 maart 2023.

strafrechtelijk onderzoek tegen hen. De informatie die tijdens het verhoor wordt verstrekt, zal deels bepalen welke beslissingen worden genomen over de verdere betrokkenheid van de jeugdige in het strafrechtelijk proces, inclusief de beslissing rondom de aanklacht, voorarrest, borgtocht en voorlopige hechtenis.⁴¹ Wat er wel of niet wordt gezegd tijdens het politieverhoor kan een cruciaal onderdeel vormen van de zaak van de aanklager of officier van justitie.⁴² Ondanks het belang van het verhoor zijn minderjarige verdachten vaak slecht toegerust om effectief aan het proces deel te nemen. Het is aantoonbaar het punt waarop de kwetsbaarheid van een kind in het strafproces het grootst is.⁴³

Het hangt af van het rechtssysteem en de regels van het betreffende land op welk moment de verdachte mag en kan spreken en hoe belangrijk dat moment is. In sommige landen, zoals de Verenigde Staten, bestaat een zogenoemd *adversarial* systeem, waarbij van een verdachte – bijgestaan door een advocaat – in de rechtbank wordt verwacht dat hij het debat aangaat met ‘de tegenstander’.⁴⁴ In andere landen, waar ze dit systeem niet kennen, zoals in Nederland, is het juist het proces-verbaal van het verhoor weer heel belangrijk tijdens de rechtszitting. In de meeste landen, waaronder het Verenigd Koninkrijk, is het verhoor, ondanks dat het land een adversarial systeem heeft, toch een belangrijk moment voor een jeugdige verdachte.

In Nederland hebben strafprocessen een gematigd inquisitoir (onderzoekend) karakter, waarbij de rechter een actieve rol speelt. Het vooronderzoek is een belangrijke fase. In deze fase worden de verhoren afgenomen en wordt besloten of een jongere in voorarrest gaat en in voorlopige hechtenis wordt genomen.⁴⁵ Omdat juist deze fase in Nederland zo belangrijk is voor een jeugdige verdachte om ‘zijn verhaal’ te vertellen, is de verwachting dat dit problemen kan opleveren op het moment dat er sprake is van een spraak, taal- en communicatieprobleem. En de verwachting is dat forensische logopedie juist in deze fase meerwaarde kan hebben.

41 In Nederland kennen we het systeem van vrijlating op borgtocht, zoals dat in sommige andere landen, zoals de Verenigde Staten, wordt toegepast, niet.

42 Gooch & Von Berg 2019, p. 85-101.

43 Vanderhallen e.a. 2016, Introduction.

44 Een van de belangrijkste kenmerken van een adversarial rechtssysteem is de manier waarop het systeem gestructureerd en doordrongen is van *adversarial legalism*. Een vrij brede term om aan te geven dat de rechtsvinding/rechtvaardiging van een conflict in de rechtbank plaatsvindt door middel van een debat. Twee tegenstanders, in dit geval de advocaten, die door middel van argumenten de andere partij willen overtuigen. Waarheidsvinding vindt dus plaats door het ‘winnen’ van een argument. Men zou adversarial legalism als manier kunnen zien om feiten te achterhalen door middel van een debat tussen tegenstanders. De letterlijke vertaling van adversary is ook tegenstander. Zie Kagan 2001.

45 In Nederland is niet alleen het verhoor door de politie van belang, maar ook het verhoor door de rechter-commissaris in het kader van de bewaring als het om een zwaarder feit gaat waarin voorlopige hechtenis aan de orde is.

1.3 Aanleiding en relevantie van het onderzoek

De auteur is opgeleid tot logopedist en heeft 21 jaar ervaring in de vrije vestiging. Ze participeerde in twee maatschappen: Logopedie Praktijk Rozenburg⁴⁶ en LogoPlus, Logopedisch Centrum Rotterdam,⁴⁷ waar zij jarenlange ervaring heeft opgedaan met werken met jongeren met en zonder migratieachtergrond, met uiteenlopende spraak- en taalproblematiek. Daarna is zij in aanraking gekomen met het jeugdstrafrecht via haar studie Nederlands recht.

De achtergrond als logopedist maakte dat de auteur met een ‘andere bril’ naar het jeugdstrafrecht keek. Tijdens haar studie kwam zij in aanraking met de strafbejegeningstheorie van Ter Heide, waardoor het idee ontstond dat taalproblemen wel eens in verband konden staan met criminogeen gedrag. Kort samengevat wordt in deze strafbejegeningstheorie een verband gelegd tussen mondelinge taalvaardigheden en delinquent gedrag. Taal en communicatie zijn essentieel bij het geven van informatie aan de delinquent over de gevolgen zijn strafbare handelen, waardoor het voor hem mogelijk is om *anders* te leren handelen. Taal is de enige ingang om de ander te ontraadselen als we het gedrag van de ander willen begrijpen. Volgens Ter Heide vormt ‘taal’ een verklaring voor het ontwikkelen van normconform gedrag en vormt een hiaat in de taal een verklaring voor het ontwikkelen van delinquent gedrag. Taal is nodig om om gedrag te kunnen ‘labelen’, sociaal en normatief te kwalificeren. Taal is nodig om mensen sociale betekenissen aan te leren en op die manier sociaal handelen aan te leren. Mensen hebben taal nodig om bedachtzaam te kunnen spreken en denken. Die attitude van bedachtzaamheid kan alleen ontwikkeld worden indien ze beschikken over goede taalvaardigheden. Delinquent gedrag ontstaat doordat men niet kan kiezen voor een alternatief. Men is niet geladen met sociale betekenissen door taal en men heeft niet de gelegenheid gehad om sociaal handelen aan te leren. Ter Heide is, bijna een halve eeuw geleden, met zijn inzichten betreffende taal en communicatie zijn tijd ver vooruit geweest.⁴⁸

Deze theorie wekte mijn interesse in de ‘logopedische kant’ daarvan. Komen logopedische stoornissen vaker voor bij jeugdige delinquenten? En welke logopedische stoornissen zijn dat dan? Is er een verband tussen logopedische stoornissen en delinquent gedrag? En wat betekent het voor een jongere met logopedische stoornissen als hij in aanraking komt met het strafrecht? Hoe redt hij zich dan? En worden zijn rechten misschien geschonden doordat hij kampt met spraak-, taal of communicatieproblemen? Deze vragen vormden de aanzet om taalonderzoek te verrichten in een justitiële jeugdinrichting ter afronding van de studie.⁴⁹ Dit taalonderzoek is de aanleiding en het uitgangspunt geweest van deze interdisciplinaire studie, waar de kennis van de logopedie wordt toegepast op het jeugdstrafrechtssysteem.

⁴⁶ <https://logopedieblankenburg.com/>. Geraadpleegd op 28 maart 2023.

⁴⁷ <https://www.logoplus-rotterdam.nl/>. Geraadpleegd op 28 maart 2023.

⁴⁸ Ter Heide 1965.

⁴⁹ De oorspronkelijke titel van de masterscriptie is: *Taalvast? De relatie tussen mondelinge taalvaardigheden en jeugddelinquentie en de implicaties voor het jeugdstrafrecht*.

Om taalproblemen vast te stellen, ook bij gedetineerde jeugdigen, is een gestandaardiseerde taaltest nodig. Het is voor professionals moeilijk om zonder een gestandaardiseerde taaltest vast te stellen dat er sprake is van een taalprobleem. Soms is met het 'blote oor' wel te horen dat een jongere taalfouten maakt, maar dan nog is het heel moeilijk in te schatten hoe ver die taalproblemen reiken en wat de consequenties van die taalproblemen zijn voor de jongere in het dagelijkse leven, en zeker tijdens een strafproces. De auteur kwam in haar praktijk als logopedist veel kinderen met taalproblemen tegen, meestal jongens. De meeste kinderen scoorden lager op taaltests (standaarddeviatie -1 tot -2). Heel af en toe waren er kinderen die ver beneden het gemiddelde scoorden op taaltests (standaarddeviatie -3 en lager). Die kinderen kregen een intensieve, individuele (en soms langdurige) logopedische behandeling gericht op het verbeteren van de taalvaardigheden en de ouders kregen extra begeleiding.⁵⁰ Soms gingen deze kinderen naar het speciaal onderwijs, soms kregen ze ambulante begeleiding op school,⁵¹ en soms maakten deze kinderen de basisschool gewoon af zonder extra hulp. Deze kinderen bleven, samen met hun school en de omgeving, in het vizier van auteur en werden meestal pas losgelaten als ze naar de middelbare school gingen.

Het masteronderzoek in de justitiële jeugdinrichting leverde het schokkende resultaat op dat maar liefst 75% van deze jongeren een standaarddeviatie van -3 en lager scoorde op een gestandaardiseerde taaltest die veelvuldig wordt gebruikt door logopedisten.⁵² Deze jongens kwamen meestal uit de regio Rotterdam (waar de auteur praktijk hield) en hadden geen van allen logopedie of extra taallessen gevolgd bij de auteur of bij haar collega's. Waarom hebben deze jongens geen logopedie gekregen toen ze acht jaar waren? Hoe zijn ze door de mazen van het net geglipt? En zou het kunnen dat een ernstig taalprobleem een risicofactor is voor het vertonen van crimineel gedrag? En als het voor de onderzoeker als logopedist al moeilijk was om deze taalproblemen te ontdekken, hoe zit het dan met de andere professionals die geen logopedist zijn? En als deze taalproblemen niet worden (h)erkend in de strafrechtelijke keten – en er dus geen rekening mee wordt gehouden – wat betekent dat dan voor die jongere? Hoe verlopen het vooronderzoek en het verhoor dan? Zou de uitkomst daarvan wellicht anders zijn als men wel rekening had gehouden met de taalproblemen van de jongere? Waarom is er in Nederland niets bekend over spraak-, taal- en communicatiebehoeften en het jeugdstrafrecht? Deze onbekendheid geeft direct de noodzaak en de relevantie weer van dit onderzoek.

50 Ouderbegeleiding behoort tot het takenpakket van de logopedist. Ouderbegeleiding kan bijvoorbeeld bestaan uit adviezen geven bij eet- en drinkproblemen of bij taalontwikkelingsstoornissen, zoals het Hanenprogramma. <https://www.nvlf.nl/kennis/wat-zijn-de-hanen-ouderprogrammas/>. Geraadpleegd 8 juni 2023. Voor ouderbegeleiding en het Hanenprogramma geldt een aparte prestatiecode en tarief. Zie Kampshoff & Meijer 2023.

51 Ambulante begeleiding is bedoeld voor kinderen die eigenlijk naar het speciaal onderwijs zouden moeten. Met ambulante begeleiding vanuit een gespecialiseerde instelling kunnen kinderen op de reguliere basisschool blijven. Ambulante begeleiding voor kinderen met taalstoornissen wordt onder andere verzorgd door Kentalis. <https://www.kentalis.nl/tosschool#:~:text=Een%20ambulant%20begeleider%20kan%20je,over%20eventuele%20aanpassingen%20en%20hulpmiddelen.> Geraadpleegd op 12 juni 2023.

52 De Clinical Evaluation of Language Fundamentals 4 – Nederlandse versie (CELF-4^{nl}) is een individueel af te nemen instrument om taal- en communicatieproblemen bij kinderen en jongeren van vijf tot achttien jaar te diagnosticeren. Zie Semel, Wilg & Secord 2010.

Mede aanleiding voor deze dissertatie vormden een aantal taalonderzoeken die in het buitenland zijn gedaan. De laatste jaren is het onderzoek naar taalvaardigheden bij jeugdige verdachten in opkomst. In de Verenigde Staten is onderzoek gedaan door Sanger en collega's,⁵³ in het Verenigd Koninkrijk door Bryan en collega's⁵⁴ en in Australië door Snow en Powell.⁵⁵ De onderzoeken wijzen uit dat een groot percentage (variërend van 50% tot 73,3%) van de jeugdigen in het strafrechtssysteem kampt met een significante, maar niet eerder gediagnosticeerde ernstige taalstoornis. De vraag die vooral in het Verenigd Koninkrijk en Australië aan de orde komt, is hoe deze ernstige taalproblemen de huidige werkwijze in het jeugdstrafrecht (zouden moeten) beïnvloeden. Men moet dan denken aan de verhoren die afgenomen worden op het moment dat de jongere nog een verdachte is, de deelname aan de strafzitting, de afspraken met de reclassering, de interventies die aangeboden worden, die verbaal zijn, maar ook therapieën of dader-slachtoffergesprekken waarbij taal het voornaamste middel is om de boodschap over te brengen.

Deze internationale onderzoeken en het taalonderzoek in Nederland hebben ertoe geleid dat auteur de indruk kreeg 'iets op het spoor te zijn' en dat heeft uiteindelijk geleid tot deze dissertatie.

Onderzoek naar taalproblemen onder delinquente jongeren is, zoals eerder vermeld, al vaker gedaan. Wat nog niet eerder is onderzocht is, of, en zo ja, hoe deze taalproblemen het strafrechtelijk proces beïnvloeden. Het is uiteindelijk belangrijk en urgent dat er bij de professionals binnen het strafrecht bewustzijn, aandacht én scholing komt over spraak-, taal- en communicatieproblemen van jeugdigen. Voor de verdachte jongeren is het belangrijk dat hun taalproblemen worden (h)erkend zodat hun procedurele rechten niet worden geschonden. Maar misschien het meest belangrijk is de mogelijke potentie die logopedie heeft voor deze jongeren in een vroeg stadium. Als een vorm van preventie, maar ook als methode om (later, als de jongeren toch in aanraking zijn gekomen met het strafrecht) de belangrijkste interventies en schoolresultaten te faciliteren. Eerst werken aan taal, woordenschat, zinsbouw en het kunnen vertellen van een verhaal, alvorens allerlei socialevaardigheidstrainingen op deze jongeren 'los te laten', die door het hoge verbale gehalte waarschijnlijk niet of nauwelijks worden begrepen. Uiteindelijk is deze vorm van interventie en begeleiding veel efficiënter en kostenbesparender.

Met het verschijnen van deze dissertatie spreekt de auteur de verwachting en hoop uit dat logopedisten in Nederland in de toekomst een adviserende en remediërende rol zullen hebben binnen de justitiële keten en dat beleidsmakers op de hoogte zijn van deze belangrijke factor ter voorkoming van delinquent gedrag en recidive.

53 Sanger e.a. 2000, p. 31-57; Sanger, Hux & Ritzman 1999, p. 281-295; Sanger e.a. 2001, p. 17-26; Sanger e.a. 1991, p. 70-76.

54 Bryan 2004, p. 391-400; Bryan, Freer & Furlong 2007, p. 505-520.

55 Snow & Powell 2012, p. 1-6; Snow 2009, p. 95-103; Snow & Powell 2011, p. 480; Snow & Powell 2008, p. 16-28; Snow & Powell 2005, p. 239-253; Snow & Powell 2004a, p. 221-229; Snow & Powell 2004b, p. 220-225; Snow e.a. 2016, p. 111-136.